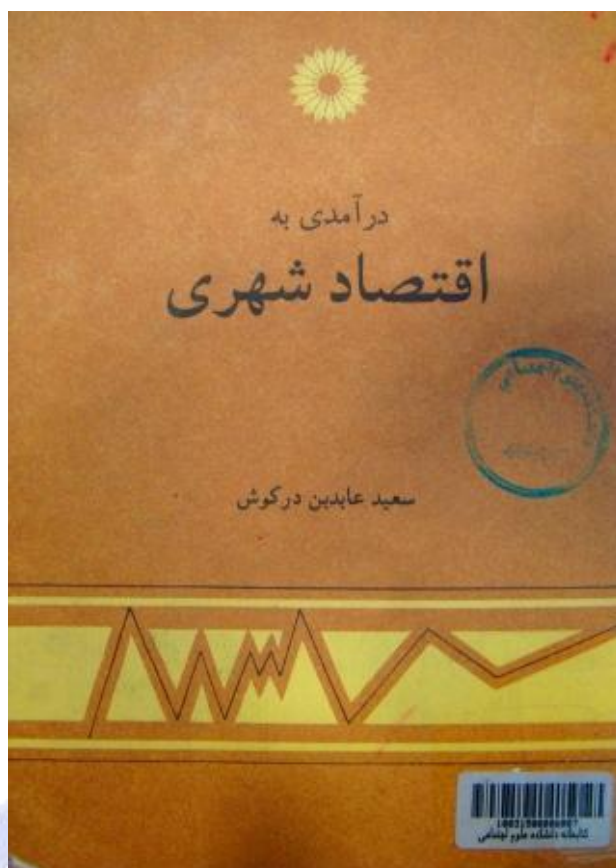

درآمدی بر اقتصاد شهری / نوشته سعید عابدین درکوش، چاپ دوم، تهران: مرکز نشر دانشگاهی، ۱۳۷۲

مقدمه:

بنابر گستره و وسعت رویکردهای نظری در اقتصاد و اینکه چگونه بتوان آن ها را در جوامع شهری به کار گرفت، این نیاز احساس شد که درآمدی به اقتصاد شهری به منظور بررسی مسائل اقتصادی شهرها هم از لحاظ نظری و هم از نظر کاربردی به رشته تحریر درآید. در اقتصاد شهری علاوه بر پیوند میان اقتصاد و جغرافیا ما با مسئله تخصیص عوامل تولید و توزیع درآمد واقعی (کالا و خدمات) در داخل و بین مناطق شهری به طور عام مواجه هستیم که در این کتاب به آنها نیز اشاره خواهد شد.

سرفصل ها:

بخش اول: کلیات شهر

❖ فصل اول: شهر و شهرنشینی

❖ فصل دوم: ساخت شهری

❖ فصل سوم: اندازه و رشد شهر

بخش دوم: مسائل درون شهری

❖ فصل چهارم: مسائل مربوط به ارزیابی طرحهای گوناگون برای رفع مشکلات شهری

❖ فصل پنجم: مهاجرت - فقر

❖ فصل ششم: مسکن

❖ فصل هفتم: حمل و نقل شهری

❖ فصل هشتم: نقش بخش دولتی در مسائل شهری

❖ فصل نهم: کیفیت محیط شهری

پیوست

کتابنامه

پیشگفتار:

مطالب کتاب به دو بخش تقسیم شده است: در بخش اول، شهر به عنوان یک کل در نظر گرفته شده و مسائل مربوط به ساختار، رشد و اندازه آن مورد بررسی قرار گرفته است. بخش دوم، به بررسی مسائل و مشکلات درون شهرها اختصاص داده شده است. در انتهای هر فصل نیز زمینه های نظری با مطالب کاربردی در مورد ایران ارزیابی شده است. در پیوست کتاب، جمعیت شهرنشین کلیه کشورهای دنیا به تفکیک قاره از سال ۱۹۵۰ الی ۲۰۲۵ میلادی آورده شده است.

❖ فصل اول: شهر و شهرنشینی

در این فصل سعی شده ابتدا به تعریفی از شهر رسیده به گونه ای که در ارتباط با محدوده اقتصاد شهری قرار گیرد. سپس روند شهرنشینی در جهان را بیان نموده و در این میان اختلاف بین شهرنشینی و رشد شهری را مطرح می کنند. و بنابراین تعریف اولین استقرارگاههایی که شهر نامیده شدند را در حدود ۳۰۰۰ سال قبل از میلاد دانستند و تغییراتی که شهرها در مسیر تحولات پیش روی مانند انقلاب صنعتی، انقلاب تکنولوژیکی و ... را که از سر گذرانیده اند را بیان کردند. در ادامه از دلایل وجود شهرها صحبت به میان آمده که اشاره هایی هم به نظریه پل سینجر، نظریه ابن خلدون، نظریه برتری نسبی شده است. آخرین مباحث این کتاب هم شهرنشینی در جوامع توسعه نیافته و شهرنشینی در ایران بوده که تاریخچه شهرنشینی در آن را توضیح داده سپس به تاثیر برخی تحولات نظیر اصلاحات ارضی و ملی شدن صنعت نفت را بر اقتصاد شهری ایران اشاره نموده است.

❖ فصل دوم: ساخت شهری

یکی از مسائل مهمی که اقتصاددانان شهری با آن مواجه اند چگونگی تقسیم زمین شهر بین موارد استفاده مختلف آن است. با توجه به این موضوع نظریه های مکان یابی و ساختار شهری سعی می کند جوابی برای سوالهایی مانند؛ چرا بعضی از کالاها در مرکز شهر و بعضی دیگر در حومه شهر تولید می شوند؟ چگونه خانوارها محل مسکونی خود را انتخاب می کنند؟ و... بیابد. در این فصل نیز سعی می شود نظریه های مکان یابی و ساختار شهری، مبتنی بر اصول و مکانیسم بازار توضیح داده شود. برخی از نظریه های ساختار شهری که

به آن اشاره می‌گردد شامل؛ نظریه مناطق متحدالمرکز، نظریه قطاعی، شهر چندمرکزی است. در انتهای بحث نیز، ساختار برخی از شهرهای ایران به مرحله بررسی قرار می‌گیرد.

❖ فصل سوم: اندازه و رشد شهر

در این فصل میان اندازه شهر و اندازه بهینه شهر مقایسه صورت می‌گیرد سپس نظریه مکانهای مرکزی و سلسله مراتب شهری و کاربرد آن در واقعیت توضیح داده می‌شود. در آخر نیز به نظریه بنیاد اقتصادی و رشد شهر اشاره می‌گردد.

بخش دوم: مسائل درون شهری

❖ فصل چهارم: مسائل مربوط به ارزیابی طرحهای گوناگون برای رفع مشکلات شهری

معمولاً برای ارزیابی طرحهای گوناگون در رفع مشکلات شهری می‌بایست به این سوالات پاسخ گفت: بهترین طرح کدام است؟ برای انتخاب طرح چه معیاری باید در نظر گرفت؟ منظور از بهترین چیست؟ بنابراین برای ارزیابی طرحها از دو معیار مختلف ولی مرتبط، که یکی از آنها کارآیی تخصیص عوامل تولید و دیگری مسئله برابری است، استفاده می‌شود.

❖ فصل پنجم: مهاجرت - فقر

ابتدای این فصل به مهاجرت‌های داخلی در میان برخی از کشورها و شهرهای جهان اشاره شده و در ادامه همین رویکرد در مورد ایران توضیح داده شده است. در انتهای بحث نیز سیاستهای مبارزه با فقر بیان گردید.

❖ فصل ششم: مسکن

فصل موردنظر برای پی بردن به اهمیت نقش مسکن در زندگی انسان، توزیع درصد هزینه های ماهانه خانوارهای مناطق شهری را در ایران، از سال ۱۳۴۸ تا ۱۳۶۷، مورد توجه قرار می‌دهد. و با افزایش نسبت هزینه مسکن به هزینه های خوراک، به بااهمیت تر شدن مسئله مسکن در ایران اشاره داشته به طوری که در چندسال اخیر، مسئله مسکن به عنوان یک مسئله روز مورد توجه دولتمردان، متخصصین و بالاخره بیشتر خانوارهای ایرانی قرار گرفته است. در این فصل سعی می‌شود، به طور خلاصه، با به کارگیری ابزارهای علمی و آمارهای مختلف،

مسئله مسکن در ایران مورد بررسی قرار گرفته و سپس راه‌های مختلف ارائه شده برای رفع مشکل مسکن بررسی و نقد شود.

❖ فصل هفتم: حمل و نقل شهری

برای تحلیل دقیق مسائل مربوط به ساختار شهری و اندازه شهر و سیستم حمل و نقل شهری باید این همبستگی‌ها را در نظر داشت. در فصل دوم مشاهده شد که عامل مهم حمل و نقل، از طریق هزینه حمل و نقل، که مقدار یا نرخ آن ثابت است و خارج از مدل تعیین می‌شود، در نظریه‌های ساختار شهری وارد می‌شود. ولی واضح است که وجود سیستم‌های گوناگون حمل و نقل بر روی نرخ حمل و نقل تاثیر گذاشته است و متعاقباً بر روی تصمیم‌گیری واحدهای تولیدی و خانوارها در مورد انتخاب و امکان استقرارشان اثر می‌گذارد. در مجموع، در این فصل به دلیل جلوگیری از بغرنج شدن بررسی مسائل و دور نشدن از اصل مطالب مورد بحث، این وابستگی متقابل و همزمان در نظر گرفته نخواهد شد.

❖ فصل هشتم: نقش بخش دولتی در مسائل شهری

در ایران، بخش دولتی اکثر خدمات عمومی را، که به طور مستقیم و یا غیرمستقیم بر روی زندگی و رفاه مردم اثر می‌گذارد، از طریق ارگانهای مختلف عرضه می‌کند. برای مثال آب و برق از طریق وزارت نیرو، تعلیم و تربیت از طریق وزارت آموزش و پرورش، ایجاد خیابانها و اتوبانهای جدید و حفظ نظافت شهری از طریق شهرداری‌ها برای عموم ارائه می‌شود. البته در این فصل سعی نمی‌شود که هر یک از خدمات عمومی ارائه شده به وسیله دولت، مورد بررسی قرار گیرد، بلکه به طور کلی مسئله لزوم دخالت دولت در مسائل شهری، تقاضا برای کالاهای عمومی، هزینه و درآمد شهرداریها مورد بحث قرار خواهد گرفت.

❖ فصل نهم: کیفیت محیط شهری

مبحث کیفیت محیط زیست به طور عام، شامل مسائلی از قبیل نگاهداری منابع طبیعی، حمایت از بقای حیوانات و مبارزه با آلودگی محیط زیست می‌شود که در این فصل فقط مطالب مربوط به آلودگی محیط شهری را مورد توجه قرار می‌دهیم.